

ROTTERDAM AAN DE VOORAVOND VAN DE REFORMATIE

DOOR DRS H. TEN BOOM

DEEL I. DE ROOMS-KATHOLIEKE KERK EN HAAR INSTELLINGEN

INLEIDING

West-Europa leefde omstreeks 1550 in de nadagen van het 'corpus christianum', dat éne, geordende, bezielde geheel van een samenleving onder de leiding van de geestelijke en de wereldlijke overheid samen, waaraan de naam van de Romeinse keizer Constantijn de Grote is verbonden.

De kerk en haar geloof drukte een stempel op die samenleving in dezelfde mate waarin de torens en torentjes van kerken, kloosters en kapellen het beeld van stad en land beheersten en het gelui van hun klokken de tijden markeerde en de dagen indeelde.

Aan de ordening van de samenleving in staten en standen, in feestdagen en werkdagen en anderszins gaf de kerk in hoge mate gestalte. Maar ook de wereldlijke overheid werkte aan deze ordening mee en hield haar door de uitoefening van de bestuurlijke en rechterlijke macht in stand. Op alle corporaties en op colleges van kerk-, arm- en gasthuismeesters oefende ze een zeker toezicht uit en zelfs met het kloosterwezen en de benoeming van de pastoors had ze bemoeienis. Alles greep in elkaar: ieder lid van de maatschappij was gedoopt. Wanneer iemand 's morgens zijn huisdeur uitkwam en een ander groette kon hij er zeker van zijn dat dit een Christen was. Wanneer iemand een gasthuis oprichtte was deze daad van barmhartigheid een sociaal gebeuren, erop gericht om armen en bejaarden te helpen naar het lichaam en voor de tijd en van nut voor de gehele gemeenschap; maar het was naar toenmalig besef minstens zozeer een daad die den helper ten goede kwam naar de ziel en voor de eeuwigheid. Zo'n daad had dus evenzeer een godsdienstig aspect.

Men heeft deze gekerstende maatschappij het 'corpus christianum', letterlijk: het gekerstende lichaam, nl. van de cultuur en de samenleving in al haar geledingen, genoemd.